

Het laatste hoofdstuk bespreekt de statuten van de Sociëteit, de Remonstrantse Broederschap. Mijns inziens had dit hoofdstuk beter aan het begin kunnen staan, want deze wetten komen terloops door het hele boek ter sprake. Mijn andere bezwaar tegen dit boek is dat het meer het karakter heeft van een bundel artikelen. Menselijke zwakheid is toch niet de enige rode draad die door dit breed opgezet bronnenonderzoek is te trekken?

W. Pelt

NIEUWSTE GESCHIEDENIS

K. Veraghtert, B. Widdershoven, *Twee eeuwen solidariteit. De Nederlandse, Belgische en Duitse ziekenfondsen tijdens de negentiende en twintigste eeuw* (Amsterdam: Aksant, Zeist: HiZ, 358 blz., €31,30, ISBN 90 5260 014 7).

Vergelijkende studies over de geschiedenis van de sociale zekerheid zijn er al heel wat, maar dat geldt in veel mindere mate voor de Lage Landen. Ook wat de geschiedenis van mutualiteiten betreft, wijzen de auteurs er terecht op dat op dat terrein nog heel wat onderzoek te doen valt, met name voor de Belgische ziekenfondswereld (hoewel ze er ook aan toevoegen dat dat in zekere mate wel op gang komt in het katholieke KADOC en het socialistische AMSAB). Op basis van de bestaande literatuur behandelen Veraghtert en Widdershoven de problematiek van ziekteverzekering en mutualiteiten, en ze hebben daarbij oog voor zowel de interne organisatie van ziekenfondsen, hun relatie met geneesheren als het beleid ten aanzien van ziekteverzekering.

Reeds in het *ancien régime* zetten gilden de stap van de gezamenlijke verdediging van de corporatieve belangen naar het solidair verschaffen van onderlinge hulp bij ziekte. Het decreet-d'Allarde en de wet-Le Chapelier (voorjaar 1791) belemmerden in de Nederlanden de activiteiten een tijdje, maar rond 1820 won het idee veld dat steunfondsen op vrijwillige basis niet onder het coalitieverbod vielen. In Duitsland hing de situatie af van de lokale overheid. In de tweede helft van de negentiende eeuw ontwikkelde zich in de drie landen een bont landschap van maatschappijen van onderlinge bijstand. In Duitsland werd de verplichte ziekteverzekering vrij snel ingevoerd, eerst op lokaal vlak en later algemeen met de beroemde wet van 1883. In België wilde de overheid initiatieven van zelfhulp enerzijds wel steunen, maar anderzijds leefde er de (terechte) vrees dat er weerstandskassen zouden opgericht worden. In 1851 maar vooral in 1894 bood de overheid aan mutualiteiten de mogelijkheid van rechtspersoonlijkheid. Stilaan ontwikkelde zich het systeem van de gesubsidieerde vrijheid. In Nederland werden rond de eeuwwisseling verschillende plannen geformuleerd voor verplichte verzekeringen, maar door grote politieke onenigheid bleven die een dode letter. Wat het interbellum betreft, is voor Duitsland vooral interessant te weten dat Duitse historici er blijkbaar nog niet helemaal uit zijn in welke mate de nazi's belangrijke wijzigingen aanbrachten. Wel voerden ze de centralisering op, wat in 1949 opnieuw werd teruggeschoefd. In België zorgde met name de financiële crisis er in het interbellum voor dat de verplichte ziekteverzekering op zich liet wachten. Er ontwikkelden zich machtige verzuilde landsbonden. In Nederland werd in het

interbellum de ziektegeldverzekering losgekoppeld van de ziektekostenverzekering. Opvallend was ook dat de Nederlandse overheid, in tegenstelling tot de Belgische en Duitse, weigerde zelf een financiële bijdrage te leveren. In tegenstelling tot Duitsland, bestond er in België en Nederland voor de Tweede Wereldoorlog voor de werkgevers geen verplichting om aan de ziekteverzekering deel te nemen. In België bracht de besluitwet van december 1944 de ziekteverzekering en andere sociale verzekeringen samen onder de noemer van sociale zekerheid. Later zou de communautaire problematiek de zaak gaan bemoeilijken. Landsbonden speelden in Duitsland maar vooral in België een grote rol, terwijl in Nederland unieke organisaties zoals commerciële ziekenfondsen en doktersfondsen een belangrijke plaats opeisten. De Nederlandse en Duitse overheden traden veel minder genereus op dan de Belgische. Terwijl in België en Duitsland de discussie de voorbije decennia woedde over financiën, ging het Nederlandse debat over structuren: over de verhouding tussen particuliere en publieke voorzieningen en over de verspreiding van de verplichting.

Het leuke aan dit boek is dat het heel wat feitenmateriaal biedt, mooi gespreid over drie landen én over een vrij lange periode, tot en met de actuele situatie. De vergelijkende aanpak is bijzonder boeiend maar vertoont ook beperkingen. Door de onvolledigheid van de beschikbare historiografie, richt de behandeling van de negentiende-eeuwse Belgische mutualiteiten zich bijna uitsluitend op de Gentse situatie, terwijl de minstens even interessante Waalse industrie slechts terloops vermeld wordt. In het corpus van de tekst blijft het vergelijkende vaak beperkt tot de tussenbesluitjes, maar dat wordt grotendeels opgevangen door een zeer boeiend algemeen besluit. In verband met sociale verzekeringen in de Lage Landen waren de technische aspecten van het beleid wel bekend, en de auteurs bieden daarvan een mooi overzicht. Spijtig genoeg bieden historische werken over dit onderwerp zelden veel diepgaande theoretische reflectie, en ook dit boek komt daaraan niet echt tegemoet. Interessant zou een theoretische beschouwing kunnen zijn over concepten zoals risicobestrijding en gesubsidieerde vrijheid... dat laatste is immers veel meer dan 'een verbeterde versie van het liberale zelfhulpconcept.' Anderzijds moet men misschien durven toegeven dat dat een apart onderzoeksveld vormt. Over het algemeen biedt het boek een goed gedocumenteerd overzicht van de bestaande kennis, en door het vergelijkende karakter zorgt het algemeen besluit zeker voor nieuwe perspectieven. Dat geeft het boek ongetwijfeld een meerwaarde, en maakt van deze studie zeker een aanrader voor al wie geïnteresseerd is in de geschiedenis van ziekenfondsen en mutualiteiten.

Jo Deforme

V. Viaene, *Belgium and the Holy See from Gregory XVI to Pius IX (1831-1859). Catholic revival, society and politics in 19th-century Europe* (KADOC-studies XXVI; Leuven: Leuven university press, 2001, 647 biz., ISBN 90 5867 138 0).

Aan belangstelling voor de negentiende-eeuwse betrekkingen tussen België en het Vaticaan, heeft het in de Belgische historiografie tot hertoe nog niet ontbroken. Mgr. A. Simon was in de jaren 1950 en 1960 de onvermoeibare grondlegger van deze geschiedenistak. Hij was de eerste die massa's Belgische en Vaticaanse indringende archiefstukken aan het oppervlak bracht. H. Haag leverde terzake eveneens belangrijke bijdragen, terwijl E. Lamberts vervolgens deze politiek-religieuze problematiek in het Gentse bisdom aan een grondig onderzoek onderwierp. Het is een leerling van deze laatste, Vincent Viaene, die zich tot doel stelde een allesomvattende synthese met betrekking tot dezelfde periode (1831-1859) tot stand te brengen. Het materiaal